

մեր «Կապիէֆուսթը», մէջ: «Կենդանական վարժարանի նախկին աշակերտներէն եւ բարեկամներէն մէկը» Երուսաղէմ Գառնուէյան, որ Mathias Duval երևելէ գիտնականին աշխատանոցին (laboratoire) մէջ կ'սխառագործէր, հիւսուածարանական (histologique) այնպիսի կարեւոր փորձեր եւ գիւտեր բըւաւ, որ իւր փորձարար զանազան հիւսածարանագիտական Իր Faculté de Médecine մէջ տարեկան դասընթացքին վերջին դասը գրեթէ ամբողջապէս յատկացուց Գառնուէյանին գիւտերուն ուսումնասիրութեան: Revue Scientifique վերջիններ թուին մէջ M. Duval գիտատեսութիւնը հրատարակուած է ամբողջ . . . Երուսաղէմ Գառնուէյան շատ մեծ գիտնական մ'ըլլալու կոչուած է, եւ մեր ազգին պատիւ կը բերէ:»

«Հայ ուսանողներէն ալ Մարտ 10ի բիբլիոթէկէն նպաստ իրենց միութեան գեղեցիկ երեկոյթ մը տարձած էին, ուր Սփանեան իւր հայիական եղանակները զարկաւ, ուր ծանօթ երգիչ Engel երգեց, եւ ուր Մանէ Սիւլի եւ Տիէրի Սելան-Վէպէն՝ երկու տիեզերահօշոյակ արուեստագէտները, տառաւորներ արտասանեցին, եւ վերջապէս Odéon թատրոնին ամենէն մեծ գերասաններէն մէկը՝ Rameau, արտասանեց գաղղ. թարգմանութիւնն՝ իմ Մայր Հ. Ռ. Օրջեյն, որ «նոր կենսոյն» մէջ հրատարակուած էր: Rameau արտասանեց նոյն ստաւադոն անհուն յուզմամբ եւ արուեստով, եւ յառաջ բերաւ ամենախորին ապաւորութիւն: Ուսանողները շնորհալուրեի են իրենց գեղեցիկ երեկոյթին համար, որով առիթ տուին այնքան մեծ արուեստագէտներու: Հայոց մտանալու, իրենց համարութիւնը դորձով ցուցնելու եւ Հայերը ծանշանալու . . . Մեր սրտագին ուրախակցութիւնը թէ տաւրին գիտնականին եւ թէ ուսանողաց: Աւելին կը բացձանք ի սրտէ:»

7. Երբ միշտեւի, Պատմագէտներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեց հետեւեալ լրին վրայ, զոր կը քաղենք առանձնական նամակէ մը. «Լազարեան ճեմարանի Լիւէոնն իւր վերջին նիստում (7 Փետր.) 2 Նիւթ նշանակեց Դաւ. Քանեկանի Մրցանակէ՝ իւրաքանչիւր 600 րուբլի. 1. Հաւաքումն եւ գիտաւորութիւն Արաբացի մասնագիրներին հաղորդած տեղեկութիւններէ Հայաստանի եւ Հայերի մասին (մինչեւ ԺԻ. դարու վերջը): 2. Նիւթեր ժամանակակից Հայերի Սովորութեան իրաւունք (droit coutumier). — Զարգացութիւնները ներկայացման վերջին ժամանակակէտն է 1 Օգոստ. 1900.»

8. Ի Տիէրէ Էֆ. Չահաբեյան «Չմկրէի հեղինակի ալ կորսնցուցիր. . . 62 տարեկան հասակին մէջ ի Չմկրէի մամուլ 10/22ին վախճանեցաւ Զուհանուս: 8 աւալին այն է որ վերջին ժաման զրկուած էր արուեստագէտն իւր սիրելեաց եւ ազգականաց գործուրանքէն: Չեղբ դարմանար արուեստագէտին «խեղճութեան, նկատմամբ պատմաճանաչութեան վրայ, քանի մը «առանձնաշնորհեալ» արուեստագէտներին դաս, ամեն հայ արուեստագէտս այսօր վիճանակից է Չուհանուսի վիճակին: Առ այժմ գարանաւ ալ ընելու յոյսով նշուլ մըն ալ չենք տեսներ:»

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Հանդէսի» Եարգու Բաժանորդաց հաճոյք մը պատճառելու գիտաւորութեամբ կ'ընդարձակենք այսուհետեւ «Կապիէֆուսթը»:

Օգոստ. 1900 թիւի մէջ, յաւելածով:

ԱՅԼԵԻԱՅԼ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՎ ԱՅԼԵԻԱՅԼ ԲԻԲԼԻՈԹԵԿ

— Արեւելահայերէնէն մեծ յատկադիմութիւն բըւա 1897ին: Արեւելահայերէն գրագրութեան (Keilschriftliche Bibliothek) ծոխացաւ երկու նոր հատորներով, որոնց առաջինն է՝ Բաբելոնի Երեւելահայերէն գրագրութեան, զոր կազմեց E. E. Peiser, իսկ երկրորդը՝ Հուսոյ Արեւելիքի՝ Է. Է. Բաբելոնի Երեւելահայերէն, թարգմանութիւնը: — Անգղ. լեզուա հրատարակուեցաւ գրքով. Պրիւսիայի Հոմմելի «Հին Իսրայէլացոյց տառագրութիւնները եւ գրագրութեան լեզուը Նիւրնբըրգ»:

— Արեւելահայերէնէն հաճախեցաւ գրագրութեան պատմութիւնը, երկրորդ անգամ՝ տպագրուեցաւ 75 թերթ ընդարձակութեամբ: «Բաբելոնի Երեւելահայերէնէն ամենահայացը Արեւմտաբերի անունն նաեւ մեր — Հայոց — նկատմամբ, վասն զի յայտնի է թէ ինչ մտադրութիւն կը նուիրէ Պրիւսիային եւ հայերէնի նկատմամբ եղած խաղաղութեանց:

— Բաբելոնիէն համար ի մէջ այլոց, նշանաւոր են «Գաւ Եւ Երեւելահայերէն» յատկութեանց նուիրուած ուսումնասիրութիւնը, նշանաւոր են «Երեւելահայերէն» նկատմամբ մեծ կարեւորութիւն ունին Ա. Միքէլանի խաղաղութիւնները: «Երեւելահայերէն» (théorie), «Երեւելահայերէն» եւ մասնաւոր «Երեւելահայերէն» հետազոտութիւնները մեծ կարեւորութիւն ունին Մարտին խաղաղացոյց համարած անթիւ հետազոտողը:

— Բաբելոնիէն 1897ը կրնայ «Բաբելոնի համալուծութեան» տարին անուանուիլ. Բաբելոն, Մոսկուա, Բարսելոնայի, եւ ուրիշ շատ մը մանր քաղաքներ ունեցան իրենց համաժողովները: Ներքին բժշկութեան բաժնին մէջ՝ Դ. Բէ-հրիսի գիւղեր մշակելու գէմ հնարած շեմուկը կրցաւ իւր վրայ դրուած յոյսն արդարացնել: 1884—1894 միայն գերմանիա 119.038 հոգի մեռան կեղծմաշկէն, 1895ին՝ միայն 7266 հոգի, որ է ըսել շեմուկագործութիւնը մեծուած տարին իսկ մահերը 49.48% նուազեցան: — Ռ. Կոթի՝

«բարեկցաւի» դէմ հնարած նոր դեղը՝ ինչպէս կը գուշակուէր, դարձեալ գործնականի մէջ չհաստատուեցաւ: — Թոփեւ իւր իւր մէջ ինքնաշարժութիւն ըրաւ: Վերջինը հնարեց Կալո (Calot) բժիշկը: — Իււնտագէրի ծառագայթները՝ աչաց հիւսնագուծի տեսն դէմ մեծ օգուտներ յայտնուեցան: — Պրոֆ. Շէնիի գիւտը դեռ հրապարակ հասնած չէ:

— Օպիէի Բէրէնուէ: Գաղղիացի եգիպտականը՝ Ամէլին (Amélineau), Վերին Եգիպտոս Արիւդոսի մէջ Օպիէի գերեզմանը գտած է — կ'ըսէ հեռագիրը, եւ մինչեւ հիմայ չհերքուեցաւ այս լուրը: Նոյն գաղղիացի գիտնականն երկու վերջին ձմեռները գտած էր Քրիստոսէ յառաջ 3000ին թագաւորած հարստութեան (dynastie) թագաւորներուն գերեզմանները:

— Մարտ ամսոյն 20ին Հնդկի Իսէն իւր 70 ամեայ ծննդեան տարեգարձը կատարեց: Նորվեգիայի այս վկայագիրը՝ այսօր միայն երկու միջոցկից ունի, զճշտաւ եւ զՀէո Տոյսոյ:

— Ի Պեկին (Չինաստան) նոր շէնարարանի մը ծրագիրը կը պատրաստուի. պիտի ունենայ տասը ճիւղ (faculté). Աստղաբաշխութիւն եւ Ուստղութիւն, Երկրագիտութիւն, Փիլիսոփայութիւն եւ Կրօն, Քաղաքագիտութիւն, Գրականութիւն եւ Օտար լեզուներ, Ռազմագիտութիւն եւ Ծովագիտութիւն, Երկրագործութիւն, Արուեստախօսութիւն, Վաճառականական գիտութիւն, Բժշկութիւն:

— Ի Հռոմ՝ Պալատինի Պրոնէտոր Մարուկկիի Երեւան հանած պատկերը՝ որ Քրիստոսի խաչելութիւնը կը ներկայացընէ, մեծ վիճարանութիւն յարուցած է: Պատկերը մենք տեսնք (գերման. լրագրաց մէջ). հետաքրքրական վիճարանութեան ելքին կը սպասենք:

— «Monotype» («Մենատիպ») անուամբ հնարուած «գրաշար» մըքնեան՝ մինչեւ հիմայ Նիւ-Եորկի եւ Չիկագոյի մեծ լրագրիներու եւ «Globe» ու «Pall Mall Gazette»-ի գործածած «Monoline» անուամբ գրաշար մըքնեային կատարելագործածել է: Միտացին տեսքով՝ Էրիկ-մըքնեային շատ կը նմանի: Գրաշարներու սրբութիւնն է այս մըքնեան...:

— Նիւ Իքիւնոն իւր ժամանակիս ամենամեծ գիւտերէն մէկն ըրաւ՝ լեհ. երիտասարդ ուսուցիչ մը՝ Յոլմ. Շէնպանիկ (Jahn Szczepanik): Իւր գիւտը քանուանէ հեղինակը՝ Տեխնոլոգի (Ելեկտրական հեռատես): Մշտնեւրով հեռու պատկերներ, տեսարաններ, պիտի ներկայացունի այս հեռատեսով՝ իրենց բնական

գոյներով, շարժումներով եւն: Արդէն Գաղղիայի 1900ի Յուլիանոսի վարչութեան հետ գաղղիացի դրած է այս երիտասարդ գիտնականը (հաղիւ դեռ 27 տարւան է), եւ առաջին անգամ ի Պարիս հրապարակ պիտի ելլէ այս նոր գիւտը: Հետագայում պարագայ մըն է գիտնալը թէ հեղինակը՝ գիտութեանց իրթին տեսական վարդապետութիւններէն աւելի՝ օգտուած է — ժիւլ Վէրնի գիտնական վեպերէն: Յուլիանոսի մէջ առանձին պաշտօնին մը պիտի կառուցուի, եւ օրը երեք անգամ Պրոֆ. Օպիէի ներկայացուցուածները պիտի փոխադրուին այս պաշտօնին մէջ: Հանգստականը պիտի ունենան իրենց սկանչին վրայ հեռաձայնի գործիք մը, իսկ աշքին առջեւ՝ «հեռատես», որով Օպիէի գերատեսնեւր թէ՛ շարժումներն պիտի տեսնեն եւ թէ՛ ձայնն ու երգը պիտի լսեն: Եթէ ստուգուի «նոր Էդիսոն», այս գիւտը, այն ատեն հեռագիրը կատարած պիտի ըլլայ այլ եւս իւր պաշտօնը: ԺԱՂԱՄԱՂ

ՔԱՂԱՔԱՅԱՆ ՏԵՄԱՌԻՄԵՆ

Վիճակ, 26 Մարտ, 1898:

Առաւորիս-Հոռնգաւորիս: Խորհրդաւանն ամսոյս 21ին քացուեցաւ, քայց զարմանալի նախադէպքով մը, որուն ոչ ոք կը սպասէր: Պր. Գաուշ հրատարակեց «լեզուաց նոր կարգադրութիւն», մը, որով ընչեց Բաղնիկ կոմիտէի կարգադրութիւնը. սակայն հրատարակման երկրորդ օրն անակնկալ կերպով հրաժարեցաւ Գաուշ պաշտօնարանն ալ: Կոմի Թունի (Thun) պաշտօնարանին հարկաւ պատասխանատու չէ՝ իւր երկու նախորդ պաշտօնարաններու հրատարակութեանց. քաղաքականութեան խաղացած յաջող դերերէն մէկն եղաւ այս հրաժարումը: Նոր խորհրդաւանը՝ եթէ կոմիտէի եւ իւր 4 հոգիէ բաղկացած Կոմիտէի կողմէն անտես ընենք, խաղաղութեամբ գործելու մեծ յոյս կու տայ: Հարկաւոր է վերջապէս այս խաղաղութիւնը, քանի որ արտաքին քաղաքականութեան «ծանր միջոցառում», կ'ենթադրէ թէ ամէն տէրութիւն պատրաստ է յանկարծական շփոթութեանց ստշել. եւ երկրորդ՝ Փրանց Եօզէֆ կայ-